

ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
ยุทธศาสตร์ความมั่นคงพื้นฐานของสังคม
ศึกษากรณี : ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน น้ำป่อ
ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่
จังหวัดนครศรีธรรมราช

นายกิจจา สุขเจริญ
ผู้ตรวจราชการกรมการจัดหางาน
ตำแหน่งเลขที่ 399

ขอประเมินตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ
ด้านนโยบายและแผน 9 (ชช.)
(แรงงานและสวัสดิการสังคม)

กรมการจัดหางาน

712.05.6
ก637ท
2540

ห้องสมุดกระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม

00578

ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำ

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

คำนำ

ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นองค์กรของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการดำเนินงานช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาส และประสบความสำเร็จในทุกๆ ด้าน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่องถิ่นด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ประชาชนผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนในหมู่บ้านได้รับการดูแล ได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์ บนพื้นฐานของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนเป็นสื่อกลางในการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การดำเนินงานที่นำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายดังกล่าวจะต้องมาจากองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ความสามารถในการบริหารงานของคณะกรรมการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ความเสียสละและความซื่อสัตย์สุจริต

ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านน้ำบ่อ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครศรีธรรมราช เกิดขึ้นจากความต้องการของราษฎรในหมู่บ้าน ที่ได้ร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นความต้องการของราษฎร โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน อันเป็นการกระจายบริการด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมของรัฐให้เป็นไปอย่างรวดเร็วทั่วถึง และเป็นธรรม ซึ่งผู้เสนอผลงานได้พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า จากการศึกษากรณีการจัดตั้งและการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านน้ำบ่อ จึงถือเป็นยุทธศาสตร์ความมั่นคงพื้นฐานของสังคม ที่หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องคำนึงถึงในการกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนงานโครงการ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต่อการพัฒนาตามโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศได้ ความสำเร็จจากการจัดเก็บข้อมูลประกอบการเสนอผลงานครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากราชาการและ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดนครศรีธรรมราช และคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านน้ำบ่อ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ผู้เสนอผลงาน

มิถุนายน 2540

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านของ จังหวัดนครศรีธรรมราชและ เน้นการศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรบ้าน น้ำบ่อ "ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในส่วนที่ 2 ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งของอำเภอเชียรใหญ่ที่อยู่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง"

สภาพปัญหา จากสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของราษฎร โดยเฉพาะประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมามากมาย ทั้งระดับ ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้านไปจนถึงระดับสังคมส่วนรวม ระดับชาติการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติด้วย

การศึกษาในเชิงวิเคราะห์จะเห็นว่ากรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเป็นหน่วยงานหลักในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาสังคมและดูแลด้านสวัสดิการสังคมของราษฎรกลุ่มเป้าหมาย มีข้อจำกัดทั้ง ในแง่บุคลากรและปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานทำให้ไม่สามารถดูแลป้องกัน แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรได้อย่างทั่วถึง จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของ กรมประชาสงเคราะห์ที่จะให้เกิดการดำเนินงานในเชิงรุก จึงมีแนวคิดจัดตั้ง องค์การประชาชน เพื่อประชาชนขึ้นในระดับหมู่บ้าน คือ ศูนย์สงเคราะห์ราษฎร ประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้การช่วยเหลือราษฎรในหมู่บ้านด้วยกัน เป็นสื่อกลางในการที่จะนำบริการของรัฐไปสู่ราษฎรในหมู่บ้าน เป็นหลักประกัน ขั้นพื้นฐานให้แก่ราษฎรได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์ อันเป็นพื้นฐานของการสร้างความมั่นคงของชาติในที่สุด

การศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรบ้านน้ำบ่อ ตำบลแม่
เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการที่กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ
สังคมได้นำโครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ประจำหมู่บ้าน บรรจุไว้ในแผนปฏิบัติ
การของกระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2531 -2534) มติคณะรัฐมนตรี
เมื่อวันที่ 19 พ.ค. 2530 ให้ทุกจังหวัดให้ความร่วมมือในการจัดตั้งศูนย์
สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา (หนังสือ
กระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0801/01346 ลว 3 พย. 2532)

ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรบ้านน้ำบ่อจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2535

ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดนครศรีธรรมราช
(นายถวิล เมืองจีน ประชาสงเคราะห์จังหวัดนครศรีธรรมราช) เป็นศูนย์ที่มี
ความเข้มแข็งดำเนินงานไปสู่เป้าหมายเชิงรุกเป็นรากฐานขั้นต้นของสังคมก่อให้เกิด
เกิดความมั่นคงของหมู่บ้าน อันประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1. ความเข้าใจสภาพปัญหาของสังคมในระดับหมู่บ้าน เช่น ปัญหา
ไม่สมดุลของการพัฒนา ก่อให้เกิดช่องว่างของการกระจายรายได้ ตามใน
หมู่บ้านมีบ้านยากจน ว่างงาน ปัญหาหนี้สิน สูญเสียที่ดิน ปัญหาครอบครัวล่มสลาย
ขาดความอบอุ่น คนแก่ คนพิการถูกทอดทิ้ง เกิดการอพยพแรงงาน ผลผลิตของ
ชุมชนต่ำ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและภัยธรรมชาติ การเจ็บป่วย ขาดกำลัง
พัฒนา การใช้แรงงานเด็กสตรีมากขึ้น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม โรคเอดส์
ปัญหาวัฒนธรรมดั้งเดิมถูกทอดทิ้ง ศิลธรรมเสื่อมลง รั่ววัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น
ขาดความผูกพันกับท้องถิ่น ห่างเหินศาสนา ขาดความเอื้ออารีต่อกัน ปัญหา
โสเภณีและโรคเอดส์ทวีความรุนแรง จากปัจจัยนี้ทำให้ผู้นำท้องถิ่นมองเห็นความ
สำคัญในการที่ต้องร่วมมือกับทางรัฐในการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาสังคมเพื่อให้
ชุมชนของตนเองมีความมั่นคงและเข้มแข็ง เพื่อครอบครัวอยู่ดีมีสุข

2. ความพร้อมของคณะกรรมการบริหารศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านเป็นองค์กรของประชาชน เพื่อประชาชนเพียงแก่การริเริ่มแนวทางจัดตั้งมาจากหน่วยงานของรัฐและเป็นที่เลี้ยงให้การดูแลสนับสนุนในขอบข่ายของงานที่รับผิดชอบ

องค์กรนี้จึงเป็นของประชาชนอย่างแท้จริงอันเกิดจากความต้องการของชุมชนเองมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมทำ ตั้งแต่เริ่มการจัดตั้ง ตลอดจนการวางแผนการปฏิบัติการวิเคราะห์ปัญหา การดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ มาจากรูปคณะกรรมการบริหารเท่านั้น นอกจากนี้คณะกรรมการจะร่วมกับราษฎรในหมู่บ้านร่วมพิจารณาในการดำเนินการใด ๆ ก็ตาม ซึ่งเป็นไปในแนวทางประชาธิปไตย เพราะประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและสามารถเข้าร่วมดำเนินงานของศูนย์ในทุกขั้นตอนได้ เช่น การคัดเลือกที่ตั้งทำการศูนย์ การรวบรวมข้อมูล ดังนั้น ทั้งคณะกรรมการและราษฎรในหมู่บ้านจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานศูนย์ฯ ไปสู่ความก้าวหน้าและสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่อ		
บทที่ 1	ความเป็นมา	1
	1.1 สภาพปัญหา	1
	1.2 สภาพของสังคมไทยในระดับหมู่บ้านในอดีต	4
	1.3 การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยในระดับหมู่บ้านในปัจจุบัน	5
	1.4 ปัญหาความยากจนของหมู่บ้านเป็นปัญหาของประเทศ	7
บทที่ 2	ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่นคงพื้นฐานของสังคม	10
	2.1 แนวคิดในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)	10
	2.2 นโยบายของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	13
	2.3 บทบาทของกรมประชาสงเคราะห์	15
บทที่ 3	ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านองค์กรของประชาชน	16
	3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	16
	3.2 โครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	23
	3.3 วัตถุประสงค์ของโครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ประจำหมู่บ้าน	25

	3.4 นโยบายการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์รายประจำหมู่บ้าน	25
	3.5 ขั้นตอนการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์รายประจำหมู่บ้าน	26
	3.6 บทบาทและหน้าที่ของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์รายประจำหมู่บ้าน	29
	3.7 เงินกองทุนศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์รายประจำหมู่บ้าน	37
	3.8 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์รายประจำหมู่บ้าน	40
	3.9 ผู้ประสานงานศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์รายประจำหมู่บ้าน	43
บทที่ 4	ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์รายประจำหมู่บ้าน	44
	4.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้และปลูกจิตสำนึก	44
	4.2 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหาร	45
	4.3 ยุทธศาสตร์การให้บริการ	46
	4.4 ยุทธศาสตร์การจัดระบบข้อมูล	46
	4.5 ยุทธศาสตร์การระดมทรัพยากรและความร่วมมือ แผนปฏิบัติการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ ส่งเสริมสหกรณ์รายประจำหมู่บ้าน	48
บทที่ 5	ผลการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์รายประจำหมู่บ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช	51
	5.1 การดำเนินการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ รายประจำหมู่บ้านของจังหวัดนครศรีธรรมราช	51

	5.2	การจัดแบ่งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช	56
	5.3	ผลการจัดแบ่งระดับศูนย์สงเคราะห์ราษฎร ประจำหมู่บ้านของจังหวัดนครศรีธรรมราช	57
	5.4	ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ ราษฎรประจำหมู่บ้านของจังหวัดนครศรีธรรมราช	58
บทที่ 6		ศึกษากรณีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านน้ำบ่อ ตำบล แม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	60
	6.1	สภาพการณ์ภูมิประเทศและข้อมูลทั่วไป	61
	6.2	อาชีพของราษฎรในหมู่บ้าน	62
	6.3	รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้าน	62
	6.4	การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน น้ำบ่อ	63
	6.5	การดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎร ประจำหมู่บ้านน้ำบ่อ	66
		- กิจกรรมผลงานและโครงการที่เด่น ๆ ของ ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านน้ำบ่อ	70
		- โครงการที่สำคัญที่ดำเนินการในหมู่บ้าน ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านน้ำบ่อ	71
บทที่ 7		ยุทธวิธีการนำศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านน้ำบ่อ ไปสู่ความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย	73
	7.1	ความพร้อมของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ ราษฎรประจำหมู่บ้าน	73

7.2	ความเข้าใจปัญหาสังคมของศูนย์สงเคราะห์ราษฎร ประจำหมู่บ้าน	74
7.3	ความสนใจของประชาชนต่อโครงการของศูนย์ สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	75
7.4	ความร่วมมือของประชาชนในหมู่บ้าน	76
7.5	ความจริงใจในการทำงานของผู้นำท้องถิ่น	76
7.6	สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน และระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับภาครัฐบาล	76
บทที่ 8	สรุปและข้อเสนอแนะ	78
8.1	สรุป	78
8.2	ข้อเสนอแนะ	79

บทที่ 1

ความเป็นมา

1.1 สภาพปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทย อยู่ในช่วงการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ดำเนินการผ่านมาแล้ว จำนวน 7 ฉบับ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการมุ่งเน้นพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยการนำทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ขยายฐานการผลิตการประกอบอาชีพและการสร้างรายได้ประชาชาติ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และ 2 (ปี 2504 - 2514) จะมุ่งเน้นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน (Infra structure) ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องในแผนพัฒนาประเทศฉบับต่อ ๆ มา โดยเน้นการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก ผลจากการเร่งรัดพัฒนาด้านเศรษฐกิจในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เศรษฐกิจการค้าขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก โดยมูลค่าการค้ารวมของประเทศเพิ่มขึ้นจาก 26,000 ล้านบาท ในปี 2504 เป็น 1,670,000 ล้านบาท ในปี 2534 หรือเพิ่มขึ้น 64 เท่า^{1/} รายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้น 28 เท่า และปัจจุบันธนาคารโลกได้ประกาศให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากประเทศที่ยากจนแล้ว กล่าวคือมีรายได้ของประชากร เฉลี่ย 1,500 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อปี

^{1/} ศรีวงศ์ สุมิตร, สาสินี วรรณบูร, เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ (โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536) หน้า 429.

แต่ความสำเร็จด้านการพัฒนาเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้าน
สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง สังคมเสื่อมโทรม เกิดปัญหาช่องว่างการ
กระจายรายได้สูง เกิดความย่อหย่อนทางศีลธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย
ค่านิยมในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมที่เคยเอื้ออาทรต่อกัน ก็กลายเป็นสังคม
ที่เต็มไปด้วยการแข่งขันเอารอดเอาเปรียบ ซึ่งดีซึ่งเด่น เพื่อแสวงหาความมั่งคั่ง
มาประยุกต์ใช้เข้ากับวิถีชีวิตของตน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ได้สรุปประเด็นปัญหา ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา
จากการสัมมนาในระดับชาติ เรื่องแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วง
แผนพัฒนา ฉบับที่ 8 ได้ 4 ประการ ดังนี้

1. ช่องว่างการกระจายรายได้ยังมีแนวโน้มสูงขึ้น กลุ่มครัวเรือน
ที่มีรายได้สูงสุด 20 % แรก มีสัดส่วนรายได้รวมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่
ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุด 20% หลัง มีสัดส่วนรายได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง เป็น
ผลให้ความแตกต่างของสัดส่วนรายได้ระหว่าง 2 กลุ่มนี้เพิ่มจาก 12.2 เท่าใน
ปี พ.ศ. 2531 เป็น 15.8 เท่าในปี พ.ศ. 2536

2. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลง การขยาย
ตัวอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลง ในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่
7 ป่าไม้ยังคงถูกทำลายถึงปีละ 1 ล้านไร่ ในขณะที่ปลูกทดแทนได้เพียงปีละ
1.6 แสนไร่ ที่ดินทำกินมีปัญหาทางด้านดินเปรี้ยว ดินเค็ม และดินถูกชะล้าง
พังทลาย คุณภาพของลุ่มน้ำบางลุ่มน้ำได้เสื่อมโทรมลงอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะ
แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างในช่วงที่ไหลผ่านกรุงเทพมหานครจนถึงปากคลอง
พระโขนง มีคุณภาพน้ำต่ำที่สุดจนไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ความแออัด
ของชุมชนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วและไม่สามารถจัดบริการขั้นพื้นฐาน
ได้อย่างเพียงพอ ทำให้คุณภาพอากาศและเสียงในเขตกรุงเทพมหานครและ

เมืองหลัก ลดลงไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะปริมาณฝุ่นละอองเฉลี่ยตลอดปีมีค่าสูงเกินมาตรฐานที่กำหนด

3. สังคมมีความสับสนและมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น การพัฒนาภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่เปิดกว้างสู่นานาชาติ และเน้นหนักทางด้านวัตถุนิยมมากขึ้น ทุกขณะก่อให้เกิดปัญหาความย่อหย่อนของศีลธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย และความเคร่งครัดในการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย ตลอดจนปัญหาการปรับตัวของคนในสังคม ให้สามารถเลือกรับวิถีชีวิต ค่านิยมของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ อันเต็มไปด้วยการแข่งขัน การเอาัดเอาเปรียบ เพื่อแสวงหาความมั่งคั่งมาผสมผสานประยุกต์เข้ากับชีวิต และค่านิยมอันดีงามของสังคมไทย ซึ่งเน้นความสันโดษ การพึ่งตนเอง ความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่เผชิญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงทำให้โครงสร้างครอบครัวมีแนวโน้มว่าจะมีขนาดลดลงเป็นลำดับ ทั้งในสังคมเมืองและชนบท ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวก็ได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดปัญหาเยาวชนและปัญหาสังคมมากยิ่งขึ้น

ความสำเร็จทางเศรษฐกิจตลอดจนการแพร่ขยายบริการสาธารณสุข มาตรฐานของรัฐและความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ นอกจากจะทำให้อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยเพิ่มขึ้นเป็นลำดับแล้ว ภาวะการเจ็บป่วยของคนไทยกำลังค่อย ๆ เปลี่ยนไปจากโรคติดเชื้อตามธรรมชาติ มาเป็นโรคสมัยใหม่ที่มีลักษณะซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น อุบัติเหตุ โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคเอดส์ โรคจากความเครียดต่าง ๆ โรคเหล่านี้ได้กลายเป็นสาเหตุของการตายหลักของคนไทยในปัจจุบันและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากสภาพบีบคั้นทางจิต ปัญหามลภาวะที่สะสม ความแออัดของชุมชนที่มาพร้อมกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและก่อให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมของชีวิต

4. ในทางเศรษฐกิจช่องว่างการออมกับการลงทุนยังอยู่ในเกณฑ์สูง และต้องพึ่งพาการนำเข้าเทคโนโลยีและสินค้าประเภททุนจากต่างประเทศ

แม้ว่าเศรษฐกิจจะขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพในระยะที่ผ่านมา แต่ช่องว่างระหว่างการออมในประเทศกับการลงทุนอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูง ในปี พ.ศ. 2536 ช่องว่างการออมกับการลงทุนสูงขึ้นไป ร้อยละ 5.6 ของรายได้ประชาชาติ เมื่อเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ ร้อยละ 2.5 ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนา ฉบับที่ 7 ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยยังต้องพึ่งพาการนำเข้าเทคโนโลยีและสินค้าประเภททุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปี พ.ศ. 2534 มีการนำเข้าสินค้าประเภททุน 330,000 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2536 นำเข้า 430,000 ล้านบาท การที่ประเทศไทยยังต้องพึ่งพาอาศัยการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ นอกจากจะทำให้ต้องประสบปัญหาการขาดดุลการค้าแล้วยังทำให้การพัฒนาประเทศไทยไม่สามารถยืนอยู่บนขาของตนเองได้ในระยะยาวหรือไม่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.2 สภาพของสังคมไทยในระดับหมู่บ้านในอดีต

สภาพของสังคมไทยในระดับหมู่บ้านหรือในชนบทในสมัยก่อนเป็นสังคมเกษตรมีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยการทำไร่ทำนา แวดล้อมด้วยธรรมชาติ ชีวิตความเป็นอยู่จึงขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ชาวชนบทจึงมีวิถีชีวิตติดกับบ้าน ติดกับครอบครัว ติดกับที่ทำกินคือ เรือกสวน ไร่นา รักรื่นฐานที่อยู่ของตนเองไม่ยอมโยกย้ายไปที่อื่นง่าย ๆ แต่จะรวมกันอย่างเหนียวแน่น โดยยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นเป็นสำคัญ มีวัดเป็นสถาบันทางจิตใจและเป็นศูนย์รวมทางสังคมร่วมกัน กรณีชาวชนบทที่นับถือศาสนาอิสลามก็จะมีมัสยิดเป็นศูนย์รวมของสังคมร่วมกัน การประกอบอาชีพของชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนจะทำเพียงพอกิน ไม่มีการแก่งแย่งแข่งขันกันในเรื่องอาชีพ หากมีความต้องการสินค้าหรือสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ตนผลิตได้ ก็จะมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่บ้าน ความต้องการใช้เงินมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากความต้องการพื้นฐาน

อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค สามารถได้ในท้องถิ่น
ชุมชนของตนเองได้อย่างครบถ้วน

ลักษณะสภาพของสังคมในหมู่บ้านชนบทที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ
ความสัมพันธ์กันเคยเป็นกันเองรู้จักกันหมดทั้งหมู่บ้าน ร่วมแรงร่วมใจกันในการ
ทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการอาชีพ งานสังคมส่วนรวม งานส่วนตัว จะเห็นได้
จากมีประเพณีการลงแขกในการเกี่ยวข้าว ตำนา และการประกอบการเกษตร
อื่น ๆ การควบคุมทางสังคมเป็นแบบกันเอง มีครอบครัวเป็นสถาบันหลัก มีความ
เคารพเชื่อฟังกันตามลำดับ มีความผูกพันยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่าง
แน่นแฟ้นมีหลักธรรมทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นผลให้ชาวบ้าน
เป็นผู้ที่รักสงบ อุดหนุน อ่อนน้อม เมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อคนทั่วไป

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของหมู่บ้านชาวชนบทไทยในอดีตจะดำเนินการ
การผลิตทางการเกษตรเพียงพอเลี้ยงชีพ มีการพึ่งพาภายนอกชุมชนน้อย ช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกันในการผลิต มีความเพียงพอในตัวเอง มีความเชื่อร่วมกัน นับญาติ
ทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกับมีเทคโนโลยีการผลิตค่อนข้างต่ำ หาอาหารจาก
ธรรมชาติ เช่น หาผักปลา ทำน่าน้ำฝน ทอผ้าใช้เอง หาของป่าด้วยแรงงาน
ทำหัตถกรรมร่วมกับเกษตรกรรม เช่น ทอผ้า ทำนา ทำเครื่องจักสาน เป็น
สังคมเรียบง่าย มีความสงบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ค่อยสนใจในเรื่องการปกครอง
บ้านเมืองแต่ประการใด

1.3 การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยในระดับหมู่บ้านในปัจจุบัน

สภาพสังคมไทยในหมู่บ้าน แต่เดิมน้อย ๆ วิวฒนาการเปลี่ยนแปลง
ไปตามจำนวนพลเมืองที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้มีการเปลี่ยนแปลง
อย่างรวดเร็ว เมื่อประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับแรกเมื่อปีงบประมาณ

2504^{2/} การวางแผนพัฒนาประเทศในขณะนั้น ได้มีการให้น้ำหนักแก่การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนา ฉบับแรกที่ใช้ชื่อว่า "แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ" ส่วนคำว่า "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม" เริ่มใช้ตั้งแต่แผนพัฒนา ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) เป็นต้นมา

ระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านเปลี่ยนจากทำมาหากินเป็นทำมาค้าขาย จากเศรษฐกิจหมู่บ้านพอยังชีพไปสู่เศรษฐกิจเพื่อขาย เกิดชนชั้นใหม่ขึ้นในหมู่บ้าน คือ พ่อค้าคนกลาง หมู่บ้านต้องพึ่งพาโลกระบบภายนอกมากขึ้น การผลิตเพื่อขาย ทำให้มีการสะสมที่ดิน ประกอบกับมีการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว จึงเกิดกลุ่มคนที่ไม่มียี่สิบดินทำการเกษตรเป็นของตนเองเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการเสียสมดุล ของระเบียบประเพณีดั้งเดิม ซึ่งอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันมีพ่อแม่และลูก ๆ ในครอบครัว จำเป็นต้องแยกไปประกอบอาชีพอื่นนอกภาคเกษตรกรรม เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ส่งผลให้ระบบเครือญาติซึ่งเป็นพลังผูกพันการอยู่ร่วมกันของชุมชนลดความสำคัญลง

ในการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสทุนนิยมของโลก ชาวบ้านในหมู่บ้านจำเป็นต้องใช้แรงงานเพื่อทำงานหนักขึ้นนำไปสู่การแข่งขัน การแย่งชิงทรัพยากรระหว่างแต่ละหมู่บ้านมากขึ้น ค่านิยมทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวชนบทแต่ดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปไม่มากนักน้อย ในขณะที่เดียวกันความเจริญต่าง ๆ ได้นำเอาวัฒนธรรมใหม่จากภายนอก และประเพณีอื่นมาเผยแพร่ในหมู่บ้าน ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมก็เพิ่มมากขึ้น ความเชื่อมั่นในคุณธรรมความดีเก่า ๆ เริ่มสลายตัว ความเคารพ

^{2/} โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, การพัฒนาประเทศไทยแนวความคิดและทิศทาง. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2533.

นับถือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ ตลอดถึงผู้อาวุโส
อื่น ๆ ก็เสื่อมคลายลง การควบคุมทางสังคมแบบกันเองก็เริ่มหมดไป ประชาชน
เริ่มขาดความอบอุ่น ขาดความสัมพันธ์ใกล้ชิดซึ่งกันและกัน ปัญหาต่าง ๆ ที่เคย
สามารถตกลงกันได้ก็ต้องกลายเป็นการฟ้องร้องขึ้นโรงขึ้นศาลมากขึ้น

1.4 ปัญหาความยากจนของหมู่บ้านเป็นปัญหาของประเทศ

ประเทศไทยมีพลเมืองประมาณ 60 ล้านบาท ในจำนวนพลเมือง
ดังกล่าวเป็นผู้ยากจน จำนวน 6.6 ล้านคน หรือประมาณ 1.5 ล้านครอบครัว
ซึ่งแยกเป็นคนยากจนในชนบท ประมาณ 5.6 ล้านคน^{3/} เป็นคนยากจนที่อาศัยอยู่
ในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ ๆ อีกประมาณ 1 ล้านคน หรือที่เรียกอีกชื่อ
หนึ่งว่า "คนจนเมือง"

ปัญหาความยากจนไม่ว่าจะ เกิดขึ้นในชนบทหรือเกิดขึ้นในเมืองใหญ่
ก็ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นทุกฝ่ายไม่ว่าจะ
เป็นภาครัฐหรือเอกชน จึงจำเป็นต้องร่วมมือร่วมใจกันเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าว
ให้บรรเทาเบาบางลง อย่างไรก็ตามปัญหาความยากจนคงไม่หมดไปจากสังคม
ทั้งนี้เนื่องจากความยากจนเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ดังจะได้กล่าวต่อไป

ปัญหาสังคมเกี่ยวกับความยากจน เป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่ง มี
สาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมพอสรุปได้ดังนี้

1. ความไม่เท่าเทียมกันในความสามารถและโอกาสของผู้คนในสังคม
ปัจจัยการผลิตตกอยู่ในมือของคนส่วนน้อย ทำให้เกิดช่องว่างของการกระจาย
รายได้ เกษตรกรรายย่อยบางส่วนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

^{3/} แผนพัฒนาชนบท ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการกระจาย
ความเจริญไปสู่ภูมิภาคในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544).

2. ในยุคโลกาภิวัตน์มีสินค้าและบริการต่าง ๆ มากขึ้นทั้งที่ผลิตได้ภายในประเทศและนำเข้ามาจากต่างประเทศ ในขณะที่ผู้บริโภคมีอำนาจซื้อจำกัด จึงทำให้มีความรู้สึกว่าคุณเองยากจนลง
3. การเจ็บป่วย ความพิการทางร่างกายและจิตใจ ความเฉื่อยช้าและชราภาพ
4. ความเสียหายซึ่งเกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม วาตภัย โรคระบาด ทำให้ขาดรายได้
5. การว่างงานทำให้ครอบครัวขาดรายได้
6. การมีบุตรมากทำให้ต้องใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร และบุคคลในครอบครัวเพิ่มขึ้น
7. การศึกษาดำทำให้ไม่สามารถพัฒนาอาชีพของตนหรือยกระดับหน้าที่การงานให้สูงขึ้นได้
8. มีนิสัยเกียจคร้านไม่ชอบทำงาน เลือกลงาน ไม่กระตือรือร้นในการทำงานเพื่อสร้างฐานะความเป็นอยู่ของตนเองให้สูงขึ้น

ผลกระทบอันเกิดจากปัญหาความยากจน ผลกระทบดังกล่าวมีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา และการเมือง ซึ่งอาจจำแนกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ทำให้เกิดเป็นภาระแก่สังคม คนยากจนมักต้องตกเป็นหน้าที่ของสังคมและของรัฐที่จะต้องรับภาระเลี้ยงดู เป็นผลให้ระดับความเจริญก้าวหน้าและความรวดเร็วในการเจริญก้าวหน้าต้องช้าลง^{4/}

^{4/}ชาญ พันธุมรัตน์, เอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่อง บทบาทของงานประชาสงเคราะห์ในการป้องกันและแก้ปัญหาสังคมเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงบ้านปากเกร็ด 2527) หน้า 15 - 16.

2. เกิดความล่าช้าในการพัฒนาประเทศเพราะรัฐต้องจ่ายเงินงบประมาณจำนวนมากในการจัดบริการและแก้ไขปัญหาความยากจน
3. เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นคงทางสังคมนำไปสู่ความแตกแยกและขัดแย้งระหว่างชนชั้น ส่งผลให้เกิดการชักจูงไปสู่การปกครองระบอบอื่นซึ่งตรงกันข้ามกับระบอบประชาธิปไตย
4. เกิดปัญหาสังคมด้านอื่น ๆ ตามมาอีกหลายปัญหา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการศึกษา ปัญหาโสเภณี ปัญหาการพนันและอบายมุขและปัญหาสุขภาพอนามัย เป็นต้น
5. ทำให้สังคมตกอยู่ในวงจรแห่งความยากจน เพราะเมื่อยากจนก็มีการลงทุนน้อย เมื่อลงทุนน้อยก็มีผลผลิตต่ำลง เมื่อผลผลิตต่ำก็มีรายได้ต่ำ การออมต่ำ การลงทุนก็ต่ำ เวียนวนอยู่ในวงจรแห่งความยากจนตลอดไป

บทที่ 2

ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่นคง พื้นฐานของสังคม

ผลจากการมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อสร้างความมั่งคั่งด้านรายได้ ทำให้คนไทยและสังคมไทยมีวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ย่อหย่อนในศีลธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย เอารัดเอาเปรียบเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่งดงามของไทย เริ่มจางหายไปพร้อม ๆ กับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ประเทศจากการพัฒนาที่ผ่านมานับวันแต่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ภาครัฐบาลตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวเป็นอย่างดีและได้วางแผนการดำเนินงานไว้ โดยมุ่งเน้นพัฒนาคนเป็นหลัก ดังรายละเอียดปรากฏเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)

2.1 แนวคิดในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)

แนวคิดในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ได้มีจุดเน้นที่การยึด "คน" เป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา มุ่งให้คนได้รับการพัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ สังคม เพื่อให้ถึงพร้อมของการเป็นผู้ที่มีสติปัญญา มีความเอื้ออาทร สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ รู้เท่าทันโลกและเหตุการณ์มากขึ้นและมีสันติสุข โดยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและอื่น ๆ จะเป็นมาตรการเพื่อใช้ในการพัฒนาคน มิใช่เป้าประสงค์หลักอีกต่อไป ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 ได้กำหนดวิสัยทัศน์คนไทยและสังคมไทยที่ปรารถนาในอนาคตไว้ดังนี้

1. คนทุกคนมีโอกาสและความเสมอภาคที่จะได้รับการพัฒนาตามศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่

2. คนเกิดและเติบโตในครอบครัวที่มีความพร้อมและอบอุ่น สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3. คนอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็งมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกับ ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. สังคมมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม ความเมตตา กรุณา ความเคารพในสิทธิมนุษยชน และเป็นสังคมที่สันติ ไม่มีความขัดแย้ง รุนแรง

5. มีระบบบริหารจัดการ เพื่อแปลงแผนลงสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ดังนี้

ก. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคนตั้งแต่ปฐมวัยไปจนตลอดชีวิต ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ให้เป็นคนมีคุณธรรม มีความรู้ ความสามารถและมีทักษะในการประกอบอาชีพ รวมทั้งสามารถปรับตัวให้มีชีวิตที่เป็นปกติสุขในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ข. ส่งเสริมประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาเป็น พิเศษอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้มีโอกาสในการประกอบอาชีพและมีงานทำมากขึ้น รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ค. พัฒนา "สภาพแวดล้อมของสังคม" อันได้แก่ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม ระบบความมั่นคงทางสังคม ตลอดจนระบบบริหารจัดการให้เกิดความเข้มแข็งเพียงพอที่จะพัฒนาศักยภาพของคนทั่วไปและผู้ด้อยโอกาส

ง. เพิ่มบทบาทของภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจน ชุมชนและประชาชนในการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการพัฒนาคนและสังคม

ในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ 1: การพัฒนาศักยภาพของคนทั่วไป โดยกำหนดให้มีแนวทางด้านประชากรการพัฒนาจิตใจ การพัฒนาสติปัญญา ทักษะฝีมือ และการมีงานทำ รวมทั้งการพัฒนาสุขภาพและพลานามัย

ยุทธศาสตร์ 2: การพัฒนาประชากรกลุ่มด้วยโอกาส อาทิ การให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาส การจัดการใช้แรงงานเด็ก การขยายโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กยากจน การพัฒนาปรับสภาพผู้พิการ การให้เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีญาติ การดูแลไม่ให้สตรีอายุต่ำกว่า 18 ปี ประกอบธุรกิจบริการทางเพศ

ยุทธศาสตร์ 3: การพัฒนาสภาพแวดล้อมสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน เช่น การส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาคนและสังคม การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน และพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคม (เช่นการพัฒนาประสิทธิภาพกลไกทางกฎหมาย) การพัฒนาระบบบริหารจัดการ ระบบสิ่งแวดล้อมของคน ให้เอื้อต่อการบริหารจัดการแผน และบังเกิดผลในทางปฏิบัติ เป็นต้น

สำหรับแนวคิดและทิศทางการวางแผนพัฒนาชนบท ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ยังคงมีความสืบเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ที่มุ่งการลดความแตกต่างระหว่างรายได้ การเร่งรัดการกระจายการพัฒนาและกระจายอำนาจในการบริหารจัดการการปรับบทบาทระบบราชการส่วนกลางจากผู้กำหนดการปฏิบัติ เป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ด้านการพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจ ยังคงเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจด้วยมาตรการทางการเงินและการคลัง การพัฒนาระบบการเงิน และตลาดทุนให้เข้าสู่ระบบสากล การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน การลดความเหลื่อมล้ำของรายได้และกระจายผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมอุตสาหกรรมและการพัฒนาการเกษตร การกระจายอำนาจและ

พัฒนาด้านการคลังส่วนท้องถิ่น การปฏิรูประบบราชการและระบบบริหารงานพัฒนาของภาครัฐให้มีขนาดเล็ก มีประสิทธิภาพ มีกลไกในการกระจายอำนาจ และการตัดสินใจที่สอดคล้องกับระบบการเมืองการปกครอง เป็นต้น

2.2 นโยบายของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

ในส่วนของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ในฐานะหน่วยงานภาครัฐ ได้จัดทำแผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2538 - 2544) ขึ้น^{5/} โดยให้มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 นโยบายของรัฐและ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มีสาระสำคัญโดยสรุป คือ

1. วางพื้นฐานกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ให้เป็นของประชาชนเพื่อประชาชน โดยการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการปรับทัศนคติบุคลากรในการรับใช้ประชาชน สร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจ ฯลฯ

2. เร่งรัดการปฏิบัติทั้งปวงเพื่อส่งเสริมการมีงานทำและการเพิ่มพูนรายได้ของประชาชนทั้งงานภายในประเทศและต่างประเทศ

3. มุ่งมั่นพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับความรู้ความสามารถและมุ่งให้แรงงานไทยมีความเป็นหนึ่งในภูมิภาค

4. สร้างฐานสวัสดิการและความมั่นคงทางสังคมให้กับนายจ้าง ลูกจ้าง และผู้ด้อยโอกาสในสังคมโดยเฉพาะ เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุและคนพิการ ด้วยระบบบริการด้านสุขภาพอนามัย การรักษาพยาบาล การฟื้นฟู

^{5/} กรมประชาสงเคราะห์, นิตยสารการประชาสงเคราะห์ (มีนาคม-เมษายน 2539) หน้า 32.

สมรรถภาพ การขยายการประกันสังคม และการปรับปรุงสิทธิประโยชน์ให้ครอบคลุมมากขึ้น

เป้าหมายหลักด้านการจัดสวัสดิการสังคม ดังนี้

1. ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมและเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพเพียงพอในการสนับสนุนการพัฒนาประเทศ

2. ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการสวัสดิการสังคมอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และให้ได้รับความคุ้มครองกรณีประกันชราภาพและสงเคราะห์บุตรในปี 2541

3. วิธีการจัดสวัสดิการสังคมเน้นมาตรการเชิงรุกในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชน

4. ประชาชนมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัวและชุมชน

5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและการดำรงชีวิตร่วมกันในวิถีทางประชาธิปไตย

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว กระทรวงฯ ได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมสวัสดิการสังคมด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม เช่น การส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรประชาชน เข้ามีส่วนร่วมในการจัดบริการสวัสดิการสังคม พัฒนาขยายการประสานงานด้านสวัสดิการสังคมทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างใกล้ชิด เป็นต้น

2. ด้านการพัฒนาระบบข้อมูล อาทิ เร่งให้มีการจัดทำตัวชี้วัด และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ การสร้างระบบการติดตามและประเมินผลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

3. ด้านการส่งเสริมและประสานงานภาคเอกชน โดยการรณรงค์ กระตุ้น และสนับสนุนขยายการประสานงานองค์กร เอกชนให้มีความเข้มแข็ง มีกลไกในการประสานงานกันระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชนด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินงานของ องค์กร เอกชน ฯลฯ

4. ด้านการพัฒนาระบบประกันสังคม มุ่งเน้นการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ และการประชาสัมพันธ์ ให้นายจ้าง ผู้ประกันตน เข้าใจสิทธิ ประโยชน์ต่าง ๆ และการขยายสิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกันตนให้มากยิ่งขึ้น

5. อื่น ๆ ได้แก่ การปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ การพัฒนา บุคลากร การพัฒนาการให้บริการ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 บทบาทของกรมประชาสงเคราะห์

ในฐานะหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้รับผิดชอบในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์มา โดยตลอด โดยมุ่งเน้นให้กลุ่มประชากรผู้ด้อยโอกาสได้รับการแก้ไขและพัฒนา คุณภาพชีวิต เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง เศรษฐกิจและสังคมได้ ตลอดจนมุ่งเน้นการป้องกันปัญหาสังคมเดิมและที่จะ เกิด ขึ้นใหม่ ทั้งนี้ กรมประชาสงเคราะห์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพของผู้ด้อยโอกาสหรือคนปกติ ว่ามีคุณค่าและศักดิ์ศรีของ ความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน โดยได้นโยบายที่จะขยายการจัดบริการให้ทั่วถึง และครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายให้มากยิ่งขึ้น และริเริ่มกิจกรรมใหม่ ๆ ให้สอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง

บทที่ 3

ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน องค์กรของประชาชน

จากแนวคิดเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่หมู่บ้าน และลดความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคมและประเทศชาติ อันเนื่องมาจากผลกระทบของการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยมมากเกินไปดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า องค์กรประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศชาติในที่สุด

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

ปัจจุบันรัฐบาลได้ตระหนักถึงความเสียหายทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยมมากเกินไป ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการพัฒนาใหม่ โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา จุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนาก็เพื่อให้อำเภอ ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีเสถียรภาพ เศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความยุติธรรม มีการพัฒนาที่สมดุลบนพื้นฐานของความ เป็นไทย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ที่สืบเนื่องจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมากไม่น้อยที่ด้อยโอกาสยิ่งเป็นผู้เสียเปรียบในสังคมมากขึ้น กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานหนึ่งของรัฐบาล ที่รับผิดชอบ งานสวัสดิการสังคม และการสังคมสงเคราะห์ อันเป็นการดำเนินกิจกรรมหรือการให้บริการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้สามารถดำรง

อยู่ได้อย่างปกติสุข มีคุณค่า สามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นกำลังในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้ จึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนการดำเนินงาน จากการแก้ไขปัญหาโดยการตั้งรับมาเป็นปฏิบัติการเชิงรุก เพื่อให้ครอบคลุมได้ทั้งการแก้ไข ป้องกัน ฟื้นฟู และพัฒนาอย่างได้ผล โดยกำหนดเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมเชิงรุกขึ้น

สวัสดิการสังคมเชิงรุก เป็นแนวทางการดำเนินงานโดยยึดหลักการป้องกัน แก้ไขปัญหา โดยมุ่งหวังผลในระยะยาวเป็นหลัก รวมทั้งให้มีการระดมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติงานโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ จะดำเนินการโดยวิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานที่เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมไทยและภูมิปัญญาของประชาชน^{6/}

องค์ประกอบของการดำเนินงานสวัสดิการสังคมเชิงรุก ได้แก่

(1) การจัดทำแผนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักและใช้ชุมชนเป็นฐานในการทำงาน

(2) การจัดระบบข้อมูลข่าวสารนั้นจะต้องพร้อมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ ในการป้องกันและพัฒนา ต้องนำมาเผยแพร่ รมรงค์ ให้ชุมชนมีส่วนร่วม ประชาชนได้รับทราบปัญหาและมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหา

(3) การจัดบริการในกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหา และผู้มีแนวโน้มที่จะสร้างปัญหา เช่น ผู้มีรายได้น้อย มีพฤติกรรมเสี่ยง มีการศึกษาดำ เค็ดถูกทอดทิ้ง ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ฯลฯ

^{6/} กรมประชาสงเคราะห์, คู่มือปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมเชิงรุกของกรมประชาสงเคราะห์ (เอกสารอัดสำเนา).

(4) งานสวัสดิการโดยประชาชน มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยแก้ปัญหาหระคมทรัพยากรจากชุมชนมาสนับสนุนการให้บริการ มีการประสานงานให้ชาวบ้านเรียนรู้การแก้ไขปัญหา โดยใช้องค์กรหรือกลไกตามธรรมชาติที่มีอยู่แล้วในชุมชน เป็นการเพิ่มพลังของครอบครัวและประชาชนให้สามารถทำงานได้จริง ๆ เป็นการเปิดเวทีชาวบ้านเพื่อสนับสนุนให้คนทุกกลุ่มทุกเพศ ทุกวัย ได้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

(5) การวิจัยและพัฒนาระบบบริการ ให้ระบบการทำงานสวัสดิการสังคมได้ตอบสนองความต้องการ ปัญหาของประชาชน มีการวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหา หรือทดสอบรูปแบบการจัดบริการเพื่อแก้ปัญหา

ยุทธวิธีของการดำเนินงานสวัสดิการสังคมเชิงรุก ได้แก่

- (1) การรุกเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยการสำรวจข้อมูล เช่น ครอบครัวยากจน เด็ก คนชรา คนพิการ ฯลฯ
- (2) การรุกถึงต้นเหตุ โดยวิธีการให้คำปรึกษา
- (3) การปลุกจิตสำนึก โดยการระดมการมีส่วนร่วม^{7/}

กลยุทธ์ในการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมเชิงรุก ได้แก่

- (1) การให้บริการควรรุกเข้าถึงพื้นที่ โดยดำเนินงาน ณ

^{7/} การประชุมวิชาการประจำปี 2535 เรื่อง ยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อ
งานสวัสดิการสังคม (31 กรกฎาคม - 1 สิงหาคม 2535) โดยคณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับ สมาคมนักสังคม
สงเคราะห์แห่งประเทศไทย และสมาคมนักศึกษาเก่าสังคมสงเคราะห์

หน่วยงาน นอกหน่วยงาน รวมทั้งการดำเนินงานสู่ชุมชนของผู้มีปัญหา

(2) การให้บริการเชิงรุกที่ครอบคลุมแก่ผู้ประสบปัญหา ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหาแล้วและยังไม่ประสบปัญหา

(3) การรุกโดยบริการที่ให้นั้นสามารถแก้ไขที่ต้นเหตุแห่งปัญหาของผู้รับบริการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ขอรับบริการสามารถพัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของเขาได้

(4) ลักษณะของบริการเชิงรุกที่ควรนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมคือ

(4.1) เป็นบริการแบบผสมผสานและครบวงจร คือ ใช้วิธีการทางสังคมสงเคราะห์ ทั้ง 5 วิธี และผสมผสานประชากรกลุ่มเป้าหมายโดยไม่แยกส่วน ช่วยเหลือคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

(4.2) เน้นการป้องกัน พัฒนา ควบคู่ไปกับการแก้ไขและฟื้นฟูบำบัด

(4.3) ให้ความสำคัญกับบริการที่เป็นการสร้างเสริมความมั่นคงในสถาบันครอบครัว เครือญาติ ชุมชน

(4.4) เน้นความสำคัญขององค์กรประชาชนระดับหมู่บ้าน ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตนเอง

(5) การพิจารณาและตัดสินใจดำเนินงาน จะต้องอาศัยข้อมูลและการให้บริการอย่างเป็นระบบ

(6) การดำเนินงานเชิงรุกโดยมีแผนงานเป็นหลัก

(7) รุกโดยมีระบบการติดตาม นิเทศงาน ที่ปรึกษา แนะนำ ประเมินผล

(8) รุกโดยสร้างข่ายงานและระบบประสานงาน ที่มีวัตถุประสงค์

เป้าหมาย วิธีการชัดเจน เป็นแนวร่วมกันทั้งระบบ คือ ประสานกันทั้งภาครัฐ เอกชน และธุรกิจ

(9) รุกโดยการเปลี่ยนแปลงบทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ โดยเจ้าหน้าที่ต้องเข้าไปหาชาวบ้าน เรียนรู้งาน หรือแก้ปัญหาพร้อมกับชาวบ้าน ร่วมวางแผนการแก้ไขปัญหาและนำปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านมาดำเนินการแก้ไข อย่างเป็นระบบ

(10) รุกโดยหน่วยงานที่ให้บริการสวัสดิการสังคมโดยเฉพาะ หน่วยงานราชการควรต้องปรับการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์

(11) รุกโดยการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม โดยส่งเสริม ให้ประชาชนและองค์กรชุมชน ได้เป็นผู้คิดทำและประเมินในระดับต่าง ๆ ไม่ใช่ ใช้วิธีการสั่งการ รวมทั้งการให้ภาคธุรกิจมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบสังคมด้วย

(12) รุกโดยการระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์มากที่สุด เช่น กองทุนในชุมชน

(13) รุกโดยการพัฒนางานประชาสัมพันธ์ให้เป็นระบบสื่อสาร 2 ทาง จะทำให้เกิดการรับรู้เข้าใจ และ เกิดจิตสำนึกที่จะมีส่วนในการพัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาของตัวเอง^{B/}

(14) รุกโดยการปรับระบบการเมืองการปกครอง ระบบราชการ ให้มีการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชน

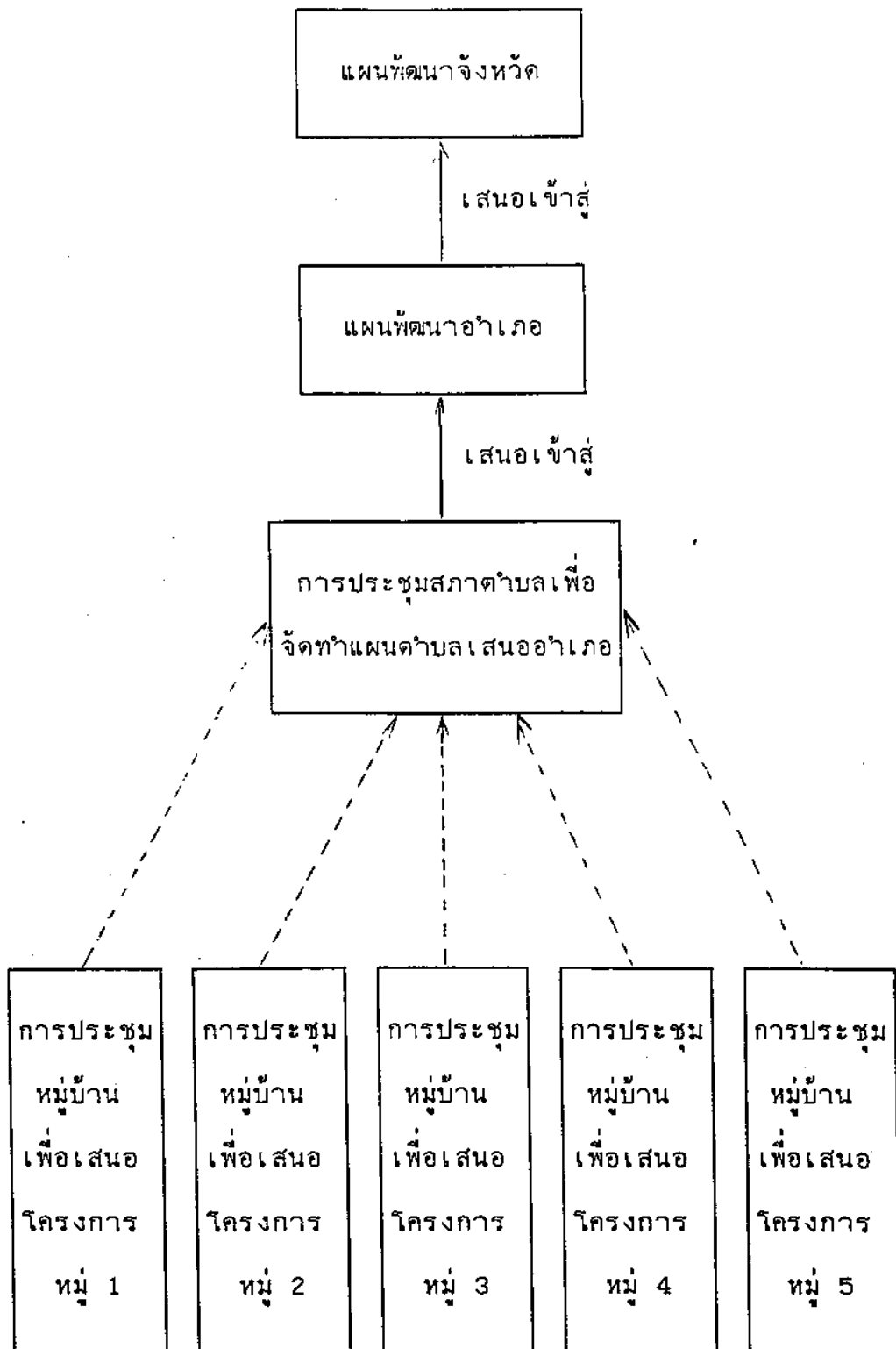
^{B/} อีระวัชร จันทรประเสริฐ, บุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อสร้างความ เข้มแข็งแก่หมู่บ้าน กรณีศึกษา : ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน, หน้า 52.

(15) รุกโดยการปรับระบบการเมืองการปกครอง ระบบราชการ ให้มีการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชน

(16) รุกโดยการมี กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่องาน สวัสดิการสังคม มีความยืดหยุ่นสามารถทำงานได้อย่างคล่องตัว สามารถตรวจสอบได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานสวัสดิการสังคมแบบเชิงรุกที่มุ่งหวังให้เกิดการกระจายบริการสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ขั้นในท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างทั่วถึง กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานขึ้นเพื่อส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรประชาชน ที่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนในชุมชน โดยองค์กรดังกล่าวนี้ต้องเป็นของประชาชนเพื่อประชาชน และโดยประชาชน ทำหน้าที่สำคัญในการให้บริการที่เป็นการเสริมสร้างความมั่นคงในสถาบันครอบครัว เครือญาติ และชุมชน ส่งเสริมการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาท้องถิ่นของตนเอง และมีการระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด จนชุมชนในหมู่บ้านสามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็งของประเทศชาติต่อไป องค์กร ประชาชนดังกล่าวนี้ ก็คือ ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

แผนภูมิที่ 1 กระบวนการวางแผนพัฒนาจากประชาชนในระดับหมู่บ้าน

3.2 โครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

โครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านเป็นโครงการพัฒนาใหม่ที่ กรมประชาสงเคราะห์ได้เสนอบรรจุเข้าไว้ในแผนมหาดไทยแม่บท ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2530 - 2534) และแผนปฏิบัติการของกระทรวงมหาดไทย ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2531 - 2534) โดยอยู่ในแผนพัฒนาคน สังคม และ วัฒนธรรม แผนงานสวัสดิการสังคม แผนงานย่อยการสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ทางสังคม

สาเหตุที่กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านขึ้นมาในขณะนั้น เนื่องจากได้พิจารณาจากสภาพปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นชนบท มีผู้ที่ยากจนและประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือนร้อนเป็นจำนวนมาก แม้ว่ากรมประชาสงเคราะห์จะได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด ปฏิบัติงานอยู่แล้วก็ตาม แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ เมื่อเปรียบเทียบกับขอบเขตงานและความรับผิดชอบแล้ว เจ้าหน้าที่ดังกล่าวไม่สามารถดูแลความทุกข์สุขของราษฎรได้อย่างทั่วถึง จึงเห็นความจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น และเผยแพร่ความรู้ในราษฎรที่มีความคิดริเริ่มที่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มคณะ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ก่อนที่ทางราชการจะเข้าไปให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ ซึ่งวิธีที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ก็ด้วยการจัดตั้ง "ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน" ขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์เบื้องต้น และเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานให้แก่ราษฎรในชนบทที่จะได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว และทั่วถึง

กรมประชาสงเคราะห์จึงได้บรรจุโครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านไว้ในแผนปฏิบัติการของกระทรวงมหาดไทย ระยะ 4 ปี

(พ.ศ. 2531 - 2534) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2530 อนุมัติในหลักการให้ใช้แผนปฏิบัติการดังกล่าวได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 - 2534 โดยกำหนดเป้าหมายและงบประมาณในการดำเนินการดังนี้^{๙/}

ปีงบประมาณ	เป้าหมาย		งบประมาณ (ล้านบาท)
	พื้นที่ดำเนินการ	จำนวนศูนย์ที่จะจัดตั้ง	
2531	23 อำเภอ (ใน 7 จังหวัดชายแดน ไทย-กัมพูชา)	204	.3
2532	70 อำเภอ (ใน 10 จังหวัดพื้นที่พัฒนาชนบทากจน)	310	.7
2533	216 อำเภอ (ใน 28 จังหวัดพื้นที่พัฒนาชนบทากจน)	939	2.44
2534	23 อำเภอ (ใน 34 จังหวัด)	1,829	4.38
รวม	567 อำเภอ (ใน 72 จังหวัดทั่วประเทศ)	3,282	7.82

กระทรวงมหาดไทย ในขณะนั้น ได้ให้ความสำคัญต่อโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจระดับหมู่บ้าน โดยได้กำหนดไว้ในนโยบายแรงงานและสวัสดิการสังคมว่าจะดำเนินการ "ส่งเสริมและสนับสนุนให้ศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจระดับหมู่บ้าน เป็นองค์กรในการประสานงานระหว่างภาครัฐบาลและเอกชนในการให้การส่งเสริมและพัฒนาความมั่นคงแห่งครอบครัวและสังคมให้ทั่วถึงในทุกจังหวัด

^{๙/} กองการสังคมส่งเสริมเศรษฐกิจ เอกชน กรมประชาสงเคราะห์, ศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจระดับหมู่บ้าน "ที่พึ่งของราษฎร องค์กรของประชาชน" (พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2539) หน้า 7

3.3 วัตถุประสงค์ของโครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

1. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ราษฎรจัดตั้งองค์กรกลางดำเนินงานช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของตนเองในท้องถิ่นนั้น ๆ อันจะเป็นหลักประกันด้านสังคมสงเคราะห์เบื้องต้นที่ผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนจะได้รับการช่วยเหลือโดยรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์การสังคมสงเคราะห์เอกชนที่จะร่วมกันดำเนินงานให้เกิดประโยชน์แก่หมู่บ้านได้อย่างเหมาะสม
3. เพื่อกระจายบริการทางสังคมสงเคราะห์ไปสู่ผู้ประสบปัญหาและผู้ด้อยโอกาสในชนบทอย่างทั่วถึง
4. เพื่อขยายกลุ่มอาสาสมัครงานด้านสังคมสงเคราะห์

3.4 นโยบายการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

กรมประชาสงเคราะห์ได้กำหนดแนวนโยบายการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้งานด้านสงเคราะห์ราษฎรที่เดือดร้อนได้ทำงานถึงประชาชนในระดับหมู่บ้านอย่างแท้จริง
2. เพื่อให้ได้ข้อมูลของผู้ที่เดือดร้อนอย่างถูกต้องเสนอต่อประชาสงเคราะห์อำเภอและประชาสงเคราะห์จังหวัด
3. เพื่อส่งเสริมให้เอกชนและองค์การสังคมสงเคราะห์อื่น ๆ ได้สนับสนุนและช่วยเหลือแก่ผู้ที่มีปัญหาต้องการความช่วยเหลือในหมู่บ้านและเพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐ

วิธีการทำงาน

(1) ระดมทรัพยากรใกล้เคียงจากหน่วยราชการและเอกชนภายในจังหวัดให้เข้ามาร่วมดำเนินงาน โดยยกย่องให้เป็นผลงานของหน่วยนั้น ๆ ด้วย

(2) ดึงภาคเอกชนในเมือง เช่น หน่วยงานของรัฐวิสาหกิจให้ไปรับผิดชอบโดยตรง เพื่อดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์และพัฒนาหมู่บ้านเป็นแห่ง ๆ ไป

(3) ฝึกให้ราษฎรผู้นำท้องถิ่นประจำหมู่บ้าน เป็นเจ้าหน้าที่ประสานงาน และปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานซึ่งเกิดขึ้นอาจจะใช้จากเงินของหน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือหรือจากกรมประชาสงเคราะห์ โครงการต่าง ๆ จัดทำขึ้น เพื่อช่วยเหลือราษฎรในหมู่บ้านควรเป็นโครงการที่ราษฎรในหมู่บ้านเห็นด้วย และผู้ที่จะสนับสนุนจากภายนอกก็เห็นชอบด้วย

ที่ทำการของศูนย์ประจำหมู่บ้านควรใช้สถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน เช่น ศาลาวัด ศาลาประชาคม ศูนย์อนามัย หรือศูนย์ของพัฒนาการ

(4) การฝึกอบรมผู้นำเรื่องการจัดตั้งศูนย์ ไม่ควรเน้นเรื่องเงินกองทุนเป็นเรื่องหลักใหญ่แต่ควรเน้นการเป็นตัวแทนกรมในการส่งข่าว รวบรวมปัญหาในท้องถิ่นให้ผู้ที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ทราบ

โครงการต่าง ๆ ในหมู่บ้านที่ยากจนควรพิจารณาเรื่องการให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อสนองนโยบายให้เด็กและคนพิการ คนชรา ได้อยู่ในครอบครัว

3.5 ขั้นตอนการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้านสาขาสวัสดิการสังคมที่เข้ารับการอบรมหลักสูตร "ความรู้เบื้องต้นทางสังคมสงเคราะห์และหลักการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน" แล้วจะเริ่มงานจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านทั้ง 7 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายกิจการพัฒนา ฝ่ายกิจการปกครอง ฝ่ายกิจการป้องกันรักษาความสงบ ฝ่ายกิจการการคลัง ฝ่ายกิจการสาธารณสุข ฝ่ายกิจการศึกษาและวัฒนธรรม ฝ่ายกิจการสวัสดิการสังคม ได้รับทราบนโยบายกระทรวงมหาดไทยในเรื่องการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ตลอดจนหลักการวัตถุประสงค์และขั้นตอนของการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

ขั้นที่ 2 ประชุมชี้แจงราษฎรในหมู่บ้าน ได้รับทราบว่า ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรคืออะไร มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างไร ตลอดจนปรึกษาหารือ ขอความคิดเห็นจากประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้ง

ขั้นที่ 3 คัดเลือกสถานที่ทำการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน อาจจะเป็นศาลาประชาคม ที่ทำการกำนัน หรือที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ศูนย์บริการประชาชน

ขั้นที่ 4 แต่งตั้งกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน โดยประชุมชี้แจงคณะกรรมการหมู่บ้านสาขาสวัสดิการสังคม ซึ่งมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 5 - 9 คน เพื่อแต่งตั้งและมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่กรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

ขั้นที่ 5 ระดมทรัพยากร ให้คณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านร่วมมือกันระดมทรัพยากรที่จำเป็นสำรองไว้ประจำศูนย์ เพื่อให้การช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในกรณีต่าง ๆ เป็นการบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ตลอดจนการป้องกันปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนในหมู่บ้านต่อไป

ขั้นที่ 6 สํารวจและจัดทำทะเบียนราษฎรผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนประเภทต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของศูนย์ฯ เช่น เด็กก่อนวัยเรียน เด็กวัยเรียน วัยทำงาน และวัยชรา เป็นต้น

ขั้นที่ 7 ประกาศการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เมื่อได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านขึ้นเรียบร้อยแล้วให้คณะกรรมการศูนย์จัดทำข้อมูลดังต่อไปนี้

1. บัญชีชื่อศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
2. รายชื่อกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
3. ทะเบียนราษฎรผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน 4 ประเภท
4. กองทุนประจำศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
5. จัดทำรายงานแจ้งอำเภอ จังหวัด เพื่อประกาศการจัดตั้งศูนย์ไว้เป็นหลักฐานถูกต้องของทางราชการ

ขั้นที่ 8 ประชุมชี้แจงราษฎร เมื่อได้ประกาศจัดตั้งศูนย์เรียบร้อยแล้ว ให้คณะกรรมการดำเนินการประชุมชี้แจงให้ราษฎรในหมู่บ้านได้ทราบถึงอำนาจหน้าที่ และขอบเขตการช่วยเหลือ รวมทั้งผลการปฏิบัติงานของศูนย์และจัดทำแผ่นป้ายแสดงหน้าที่ของศูนย์ไว้ที่ทำการศูนย์ฯ ต่อไป

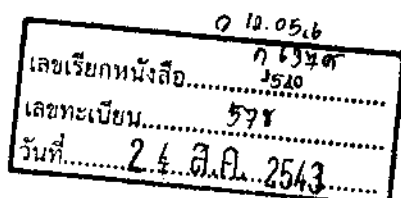
ขั้นที่ 9 รายงานผลการช่วยเหลือ ตามแบบรายงานแบบ ศสบ. 4 เป็นประจำทุกเดือนและส่งไปยังอำเภอและจังหวัดได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคตลอดจนความก้าวหน้าของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

3.6 บทบาทและหน้าที่ของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

เพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือราษฎรผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนในหมู่บ้านโดยคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามหลักการและให้เป็นมาตรการเดียวกัน อีกทั้งเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความเดือดร้อนให้สามารถช่วยตนเอง และพึ่งพาตนเองได้ กรมประชาสงเคราะห์ จึงได้กำหนดอำนาจหน้าที่และกิจกรรมให้บริการของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ไว้ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

- (1) เป็นสื่อกลางนำบริการสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ของรัฐไปสู่ราษฎรในหมู่บ้าน
- (2) จัดให้บริการสงเคราะห์ช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนช่วยตนเองไม่ได้ เช่น เด็ก คนชรา คนพิการ ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต
- (3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ที่ทำการประชาสงเคราะห์จังหวัดและอำเภอ เป็นต้น เพื่อช่วยเหลือราษฎรในกรณีที่เกิดขีดความสามารถของศูนย์
- (4) ร่วมมือกับทางราชการและภาคเอกชนในการจัดบริการด้านสวัสดิการ สังคมและการสังคมสงเคราะห์ให้แก่ผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนในหมู่บ้านให้ทั่วถึงและทัดเทียมกัน
- (5) แสวงหาทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เครื่องอุปโภค บริโภค และอื่น ๆ เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานของศูนย์ฯ

(6) รายงานเหตุสาธารณภัย ภัยที่เกิดจากการปฏิบัติการของ กองกำลังภายนอกประเทศ ภัยที่เกิดจากการกระทำของคอมมิวนิสต์ และสภาพ ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นแก่ราษฎรในหมู่บ้าน

(7) สํารวจข้อมูลและจัดทำทะเบียนราษฎรที่ประสบปัญหา ความเดือดร้อนในหมู่บ้านตามแบบ ศสบ.1, ศสบ.2, และ ศสบ.3 พร้อมกับ จัดทำแผ่นบ้านแสดงข้อมูลและหน้าที่ของศูนย์ฯ ไว้ ณ ที่ทำการของศูนย์สงเคราะห์ ราษฎรประจำหมู่บ้าน

(8) ให้บริการอื่น ๆ ที่คณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎร ประจำหมู่บ้านพิจารณาเห็นสมควรดำเนินการและประสานกรรมการศูนย์สงเคราะห์ ราษฎรประจำหมู่บ้านมอบหมาย

2. การดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน มีดังนี้

(1) ด้านการสงเคราะห์

- ช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ ครอบครัวมีรายได้น้อย ผู้ประสบสาธารณภัย ผู้ประสบปัญหาด้านแรงงาน และผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนอื่น ๆ ด้านเครื่องอุปโภคบริโภค เงิน โดยให้คำแนะนำปรึกษา หรือด้านอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

- พิจารณาคัดเลือกผู้สูงอายุเพื่อรับเบี้ยยังชีพ

- พิจารณาดำเนินการศูนย์บริการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ เช่น จัดให้มีบ้านพักผู้สูงอายุภายในวัน เป็นต้น

(2) ด้านการป้องกัน

- สํารวจข้อมูลและจัดทำทะเบียนผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน

เช่น เด็ก คนชรา คนพิการ ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ตลอดจนผู้ประสบ
ปัญหาด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมอื่น ๆ

- สํารวจข้อมูลสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือน วิเคราะห์ปัญหา
และวางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน

- สอดส่อง ดูแล ฝ้าระวัง ปัญหาความประพฤติของเด็กและ
เยาวชนในหมู่บ้าน การเดินทางไปหางานทำในต่างถิ่นของสตรีและ เยาวชน
รวมทั้งการอพยพเคลื่อนย้ายของประชาชนวัยทำงานของหมู่บ้าน

- ร่วมกับส่วนราชการในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการ
สังคม และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโทษภัย
ของการล่อลวงหญิง และการใช้แรงงานเด็ก

- ร่วมกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการ
สังคม จัดอบรมอาสาสมัครประชาสงเคราะห์ เพื่อเสริมการปฏิบัติงานของ
หน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม อาทิเช่น การ
ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยร่วมกับทางราชการ การช่วยเหลือประชาชนที่
ประสบปัญหาด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม ตลอดจนอบรมสร้างจิตสำนึกแก่
ประชาชนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(3) ด้านการพัฒนาและฟื้นฟู

- ร่วมกับส่วนราชการในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการ
สังคม ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และภาคเอกชน จัดอบรมฝึกอาชีพ ยกระดับฝีมือ
แรงงาน และจัดหางานให้แก่ประชาชนวัยทำงานในหมู่บ้าน

- พิจารณาคัดเลือกกลุ่มผู้ยากไร้ในหมู่บ้าน เข้าร่วมโครงการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวในชนบท

- ร่วมกับส่วนราชการและภาคเอกชน ฝึกอาชีพและจัดหางาน
แก่คนพิการ

3. คณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

คณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้คัดเลือกจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ฝ่ายกิจการสวัสดิการและสังคม กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคคลอื่นที่เหมาะสมจำนวนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 5 คน แต่ไม่เกิน 15 คน และให้ผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เลือกตั้งกันเองเป็นประธานกรรมการศูนย์ฯ รองประธานกรรมการศูนย์ฯ เลขานุการ เภรัญญิก และกรรมการอื่น ๆ โดยอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และพ้นจากตำแหน่งในกรณี ครบวาระ ตาย ลาออก หรือ คณะกรรมการศูนย์ฯ มีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงอย่างน้อยสองในสามของกรรมการทั้งหมด

หน้าที่กรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน^{10/}

1. ประธานศูนย์สงเคราะห์ มีหน้าที่

- ประชุมชาวบ้านชี้แจงให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
- พิจารณาคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ โดยความเห็นชอบจากที่ประชุมชาวบ้าน
- เสนอรายชื่อคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ เพื่อดำเนินการแต่งตั้งให้ถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ

^{10/} กองการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์, คู่มือการอบรมคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ผู้ประสานงานศูนย์สงเคราะห์ประจำหมู่บ้าน, มกราคม 2540 หน้า 16

- ประชุมกรรมการศูนย์ฯ เพื่อร่างระเบียบ ขั้นตอนและ
ขอบเขตการดำเนินงานของศูนย์

- ประชุมคณะกรรมการศูนย์ฯ ทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง เป็น
อย่างน้อย เพื่อกำหนดเป้าหมาย แนวทาง และกิจกรรมในระยะสั้น และ
ระยะยาว ที่ศูนย์จะดำเนินงาน

- มอบหมายภารกิจให้กรรมการศูนย์แต่ละคนปฏิบัติ รวมทั้ง
ติดตามผลการปฏิบัติงานของกรรมการอย่างสม่ำเสมอ

- ประสานงานสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด หน่วย
ราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมการดำเนินงาน
ของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

- ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนใน
หมู่บ้าน โดยมติดูแลเห็นชอบของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำ
หมู่บ้าน

2. รองประธานกรรมการศูนย์ มีหน้าที่ปฏิบัติงานแทนประธาน
กรรมการศูนย์ กรณีประธานกรรมการศูนย์ไม่อยู่ หรืออยู่แต่ไม่สามารถปฏิบัติ
หน้าที่ได้

3. กรรมการต่าง ๆ แบ่งเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่

3.1 กรรมการฝ่ายสวัสดิการเด็ก เยาวชน สตรี ครอบครัว
มีหน้าที่สำรวจข้อมูลผู้มีปัญหาทางสังคม โดยแยกประเภทเด็ก เยาวชน สตรี
และครอบครัว และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ

3.2 กรรมการฝ่ายสวัสดิการคนพิการ บุคคลที่ไร้ที่พึ่งผู้สูงอายุ
มีหน้าที่สำรวจข้อมูลผู้มีปัญหาทางสังคม โดยแยกประเภท คนพิการ คนไร้ที่พึ่ง
และผู้สูงอายุ

3.3 กรรมการฝ่ายสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัย มีหน้าที่ใน
การช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย บ้านถูกไฟไหม้ บ้านถูกน้ำท่วม บ้านถูกพายุพัดพัง

เสียหาย โดยประสานงานกับประชาสงเคราะห์จังหวัด เพื่อให้การช่วยเหลือ

3.4 กรรมการฝ่ายจัดหางานและอบรมอาชีพแรงงาน มีหน้าที่ให้คำปรึกษาราชกรผู้มีปัญหาด้านแรงงาน และประสานงานสำนักงานจัดหางานจังหวัด หรือศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด เพื่อให้การช่วยเหลือตามความเหมาะสม

กรรมการฝ่ายต่าง ๆ มีหน้าที่

- จัดเก็บข้อมูลผู้มีปัญหาทางสังคมของหมู่บ้าน ตามแบบฟอร์มที่ราชการกำหนด (ศสข 1 และ ศสข 2) โดยแยกประเภทเป็นกลุ่มเด็กเยาวชนสตรี คนชรา คนพิการ คนยากไร้ ตลอดจนข้อมูลแรงงาน

- สืบรวจกลุ่มผู้ประสบปัญหาทางสังคม ปัญหาแรงงานและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

- จัดทำผังแสดงข้อมูลผู้มีปัญหาทางสังคม ข้อมูลด้านแรงงาน ตลอดจนสถิติข้อมูลอื่น ๆ ของหมู่บ้าน ติดตั้งไว้ที่ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

- บันทึกผลการดำเนินงานให้การช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนของศูนย์ฯ ไว้อย่างสม่ำเสมอ

- สรุปผลงานการช่วยเหลือผู้ขอรับการสงเคราะห์ของศูนย์ฯ ติดตั้งไว้ที่ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

- รายงานข้อมูลตามแบบ ศสข 1 และ 2 ให้สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดทราบ และทุกครั้งที่มีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

- จัดทำระเบียบขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานของศูนย์ฯ

- รับคำร้องทุกข์ของราษฎรผู้ประสบปัญหาเดือดร้อน
- ตรวจสอบรายละเอียดผู้ขอรับการสงเคราะห์ก่อนนำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์
- นำเรื่องผู้รับการสงเคราะห์และตัวผู้รับการสงเคราะห์ เข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์
- ดำเนินการให้การช่วยเหลือทุกเดือน และนำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์เพื่อพิจารณา
- รายงานผลการช่วยเหลือผู้รับการสงเคราะห์ ให้ประชาสงเคราะห์อำเภอและประชาสงเคราะห์จังหวัดทราบอย่างสม่ำเสมอ
- ประสานงานประชาสงเคราะห์อำเภอ สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด หน่วยราชการในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ตลอดจนองค์กรภาคเอกชน และผู้มีจิตกุศล เพื่อให้การสงเคราะห์กลุ่มผู้มีปัญหาทางสังคม อาทิเช่น เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กยากจน เด็กกำพร้า สตรีหม้าย สตรีที่ประสบปัญหาความทุกข์ยาก ครอบครัวผู้ยากไร้ คนชราไร้อุปการะ คนพิการ ผู้ประสบสาธารณภัย ตลอดจนผู้ประสบปัญหาด้านแรงงาน
- ดำเนินงานคิดโครงการ/กิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด

4. เพร่ญญิก มีหน้าที

- จัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้ถูกต้องชัดเจนและเป็นปัจจุบัน
- เปิดบัญชีเงินฝากกองทุนศูนย์สงเคราะห์ฯ ไว้กับธนาคาร โดยใช้ชื่อเจ้าของบัญชีไม่น้อยกว่า 3 คน โดยพิจารณาจากคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
- ควบคุมการเบิกจ่ายเงินกองทุนฯ ซึ่งต้องได้รับการเห็นชอบโดยมติคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และมีลายมือชื่อ

เจ้าของบัญชีร่วมเซ็นเบิกไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 คน

- เก็บรักษาเงินสำรองจ่ายช่วยเหลือผู้ขอรับการสงเคราะห์ไว้ได้ไม่เกิน 3,000 บาท
- การพิจารณาให้การช่วยเหลือผู้ขอรับการสงเคราะห์โดยเงินกองทุนศูนย์ฯ ต้องได้รับการเห็นชอบโดยมติคณะกรรมการศูนย์ฯ
- การสงเคราะห์โดยการกู้ยืมเงินกองทุนศูนย์ฯสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ไม่ควรคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ควรเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์ผู้ยากไร้
- แสวงหาแนวทางระดมทรัพยากร เพื่อเพิ่มพูนกองทุนศูนย์สงเคราะห์ฯ โดยประสานองค์กรภาคเอกชน ผู้มีจิตกุศลตลอดจนกลุ่ม หรือชมรมอาสาสมัครต่าง ๆ
- รายงานการใช้จ่ายเงินกองทุนศูนย์ฯ ให้สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดทราบทุกระยะ 3 เดือน เพื่อทราบเป็นการตรวจสอบ ยืนยันการใช้จ่ายเงินให้ถูกต้อง
- จัดตั้งคณะกรรมการกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อระดมเงินกองทุนฯ และดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน

5. เลขานุการ มีหน้าที่

- ประสานงานในคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
- ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในหมู่บ้าน เกิดความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ
- จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ โดยสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแสวงหาแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

- จัดให้มีการประชุมชาวบ้านโดยสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการศูนย์ฯ และชาวบ้านเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมฯ

- ประสานงานสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดและอำเภอ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์การภาคเอกชน ฯลฯ ตามที่ประธานกรรมการศูนย์ส่งเสริมฯ มอบหมาย

- จัดบันทึกการประชุมคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมฯ

3.7 เงินกองทุนศูนย์ส่งเสริมฯ ราษฎรประจำหมู่บ้าน

เงินกองทุนศูนย์ส่งเสริมฯ ประจำหมู่บ้าน เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ มีสภาพคล่องในเบื้องต้นในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน และผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน ได้แก่

(1) เงินที่ชาวบ้านหรือองค์กรเอกชนต่าง ๆ บริจาคเข้ากองทุนศูนย์ฯ

(2) เงินที่ทางราชการให้การสนับสนุนกองทุนศูนย์ฯ 12,500 บาท

(3) เงินที่คณะกรรมการศูนย์ฯ และชาวบ้านร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อหาเงินเข้ากองทุนศูนย์ฯ

(4) ดอกเบี้ยเงินกองทุนศูนย์ฯ ที่เปิดบัญชีเงินฝากไว้กับธนาคาร หรือดอกเบี้ยอื่นเกิดจากราษฎรกู้ยืมเงินจากกองทุนศูนย์ฯ

การ เก็บรักษา เงินกองทุนศูนย์ฯ

(1) ให้คณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมฯ ราษฎรประจำหมู่บ้าน เปิดบัญชีเงินฝากกองทุนศูนย์ฯ ไว้กับธนาคาร โดยมีผู้มีอำนาจไม่น้อยกว่า 3 คน

ได้แก่ ประธานศูนย์ฯ 1 คน เภรณัติก 1 คน และกรรมการศูนย์ฯ ที่พิจารณาเห็นสมควรอีก 1 คน

(2) ให้ เภรณัติกของศูนย์ฯ เก็บรักษาเงินสุดไว้เพื่อช่วยเหลือราษฎรกรณีฉุกเฉินได้ไม่เกิน 3,000 บาท

(3) ให้ เภรณัติกจัดทำบัญชีเงินกองทุนศูนย์ฯสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อแสดงรายละเอียดการรับ-จ่ายเงินกองทุนศูนย์ฯสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ที่เป็นปัจจุบันและสามารถตรวจสอบได้

การใช้จ่ายเงินกองทุนศูนย์ฯสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

(1) การช่วยเหลือโดยให้เปล่า

เมื่อคณะกรรมการศูนย์ฯ พิจารณาเห็นว่า ราษฎรรายใดประสบปัญหาความเดือดร้อน ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น เด็ก สตรีคนชรา คนพิการ ผู้ประสบสาธารณภัย หรือคนที่มีปัญหาด้านแรงงาน คณะกรรมการฯ สามารถพิจารณาให้การช่วยเหลือแบบให้เปล่าได้ โดยจ่ายจากเงินกองทุนศูนย์ฯสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน (ใช้ดอกผลเงินกองทุนซึ่งฝากไว้ที่ธนาคาร) ครั้งละไม่เกิน 100 บาท ต่อราย (คณะกรรมการศูนย์ฯ อาจเปลี่ยนแปลงวงเงินได้ตามความเหมาะสม)

(2) การให้กู้ยืมเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพ

ราษฎรที่ยากจนสามารถขอกู้เงินจากกองทุนศูนย์ฯ เพื่อเป็นทุนประกอบอาชีพได้ไม่เกินรายละ 1,000 บาท กำหนดระยะเวลาส่งใช้คืนภายใน 6 เดือน โดยไม่คิดดอกเบี้ยหรือคิดดอกเบี้ยตามแต่คณะกรรมการศูนย์ฯ จะพิจารณาเห็นสมควร (คณะกรรมการศูนย์ฯ เปลี่ยนแปลงวงเงินได้ตามความเหมาะสม)

(3) การสำรองจ่ายแก่ผู้ประสบความเดือดร้อนในกรณีฉุกเฉิน

- ช่วยเหลือเด็กที่ยากจน เดือดร้อน สำรองจ่ายไม่เกิน 200 บาท ต่อราย
- ช่วยเหลือสตรีคนพิการหรือครอบครัวที่ยากไร้สำรองจ่ายไม่เกิน 300 บาทต่อครั้ง
- สำรองจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุได้ รายละ 200 บาทต่อเดือน
- สำรองจ่ายเบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์ได้ รายละ 500 บาทต่อเดือน
- ช่วยเหลือราษฎรที่บ้านเรือนเสียหายจากไฟไหม้ น้ำท่วม พายุพัด สำรองจ่ายไม่เกิน 500 บาท ต่อราย

การสำรองจ่ายต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดก่อน มิฉะนั้นอาจไม่ได้รับเงินชดเชยคืนเข้ากองทุนศูนย์ฯ

การบริหารจัดการกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

- (1) ประชุมชี้แจงชาวบ้านให้เข้าใจถึงการจัดตั้งกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และสิ่งที่ชาวบ้านจะได้รับร่วมกัน
- (2) ประชาชนในหมู่บ้านเลือกตัวแทนเพื่อเป็นกรรมการทำหน้าที่ควบคุมดูแลกิจกรรมหรือการเงินให้ถูกต้อง
- (3) คณะกรรมการกองทุนฯ กำหนดกิจกรรมเพื่อร่วมแก้ปัญหา เช่น การช่วยเหลือผู้มีปัญหาเดือดร้อนด้วยเงินสำรองจ่ายจากเงินกองทุนฯ หรือ กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการกู้ยืมเงินกองทุน เพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ทุกข์ยากให้ดีขึ้น
- (4) ประชาชนทุกคนมีโอกาสรับรู้การทำงาน การทำบัญชีรับจ่ายของกองทุนและตรวจสอบการทำงานกันเองเป็นประจำ

การแก้ไขปัญหามุมบ้านให้ประสบความสำเร็จ ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ ชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไข ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการบริหาร การจัดการที่ดี องค์ประกอบที่จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยดีนั้น คือ ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้านได้รับการพัฒนา ชาวบ้านมีความรู้ความสามารถและร่วมกันบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยใช้กองทุน หรือระดมทรัพยากร เงิน วัสดุ เป็นแกนในการทำงาน ทั้งนี้ ต้องประกอบกับการประสานงานที่ดีและการทำงานเป็นกลุ่มด้วย

3.8 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

(1) ระบบการบริหารงานของศูนย์ฯ ระบบการบริหารงานที่ดีและมีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นองค์ประชาชน องค์กรหนึ่งของหมู่บ้าน ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้านควรมีระบบการบริหารงานดังนี้

- มีการกำหนดวัตถุประสงค์และ เป้าหมายหลักในการทำงาน
- มีการกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และ เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้
- มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางเอาไว้
- มีการแบ่งงานกันทำอย่างสมดุลตามความเหมาะสม และความถนัดของแต่ละบุคคล
- มีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคน และสมาชิกทุกคนมีส่วนรับผิดชอบ และรู้เห็นในการดำเนินงานทุกขั้นตอน
- มีการจัดทำข้อมูลการดำเนินงานตามความเป็นจริงอย่างเป็นระบบระเบียบ
- มีการติดตามประเมินผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ และมีการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานเมื่อพบจุดบกพร่องต่าง ๆ

(2) กิจกรรมการพัฒนาของศูนย์ฯ ศูนย์ส่งเสริมการเกษตรประจำหมู่บ้านจะประสบความสำเร็จจะต้องมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ต้องเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งไม่นำความเสียหาย หรือเสียหาย หรือขัดต่อจารีตประเพณีของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างเปิดเผย และสามารถแก้ไขปัญหาและสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

(3) คุณลักษณะที่ดีของผู้นำ ศูนย์ส่งเสริมการเกษตรประจำหมู่บ้านจะประสบความสำเร็จจะต้องได้ผู้นำองค์กรที่ดี กล่าวคือ มีคุณลักษณะ ดังนี้

- มีความสามารถในการบริหารงาน
- มีความริเริ่มสร้างสรรค์
- มีความสนใจและมีความกระตือรือร้น
- มีความตั้งใจในการทำงาน
- มีวาทศิลป์และความสามารถที่จะชักชวนให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้
- สามารถให้ข้อมูลข่าวสาร และติดต่อประสานงานกับคนกลุ่มอื่นทั้งภายในและภายนอกชุมชนได้
- มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานทั้งในและนอกชุมชน
- มีการดำรงชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการงานและครอบครัว
- มีอุปนิสัยส่วนตัวที่ดีน่านับถือ ซื่อสัตย์สุจริต และขยันขันแข็ง

(4) การมีส่วนร่วมของประชาชน ศูนย์ส่งเสริมการเกษตรประจำหมู่บ้านจะประสบความสำเร็จได้ ประชาชนในหมู่บ้านต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือปฏิบัติการตามโครงการ หรืองานพัฒนาต่าง ๆ ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผลประโยชน์ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในด้านอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมทั้ง

ต้องเป็นการมีส่วนร่วมโดยเกิดจากการรู้เท่าทันและมาจากความสมัครใจ

สิ่งที่เสริมให้ศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจรายหมู่บ้านประสบความสำเร็จ คือ

- ต้องรู้จักให้ประชาชนทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ
ร่วมแก้ไข มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

- คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความเสียสละ และมีคุณธรรม

- คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความรู้ความสามารถในการบริหาร
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจ

รายหมู่บ้าน คือ

- สภาพหมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีปัญหามากกว่าและโดยเฉพาะมี
ปัญหาที่อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจรายหมู่บ้านมากกว่า
จะเป็นตัวแปรผลักดันให้เกิดหน่วยกลางในลักษณะศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจราย
หมู่บ้านขึ้น

- ระบบความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์
ในระบบสายเลือดไม่เข้มแข็งจะผลักดันให้เกิดการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจ
รายหมู่บ้าน เนื่องจากประชาชนไม่มีสถาบันเครือข่ายรองรับการช่วยเหลือ
เมื่อมีปัญหา ศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจรายหมู่บ้านจึงมีความจำเป็น

- สภาพเศรษฐกิจในหมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจไม่ดี
เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดโอกาสในการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจรายหมู่บ้าน

- ผู้นำในหมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีผู้นำที่มีลักษณะที่ดี มีวิธีการ
ดำเนินงานที่ดี และส่งเสริมประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เป็น
ตัวแปรสนับสนุนที่สำคัญในการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจรายหมู่บ้าน

- การมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน หมู่บ้านที่มี
ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดโอกาสในการจัดตั้งศูนย์

3.9 ผู้ประสานงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน มีประสิทธิภาพและเกิดผลดีเป็นประโยชน์แก่ประชาชน จึงกำหนดให้มีการแต่งตั้งผู้ประสานงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งจากอาสาสมัครประชาสงเคราะห์ หรือคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน หรือบุคคลอื่นในตำบล อำเภอ และจังหวัดนั้น ๆ เพื่อทำหน้าที่ดังนี้

- (1) เป็นผู้ประสานงานระหว่างศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านกับตำบล อำเภอ จังหวัด และส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อนำบริการด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมไปสู่ประชาชน
- (2) ประสานกับองค์กรภาคเอกชน อาสาสมัครประชาสงเคราะห์ นำบริการและการช่วยเหลือผ่านศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านไปสู่ประชาชน
- (3) แสวงหาแนวทางและระดมความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ประชาชน
- (4) ร่วมประชุมให้คำแนะนำปรึกษา และร่วมวางแผนการดำเนินงานกับคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
- (5) ร่วมกับตำบล อำเภอ จังหวัด จัดประชุมคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพิจารณาการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
- (6) รายงานผลการปฏิบัติงานให้ตำบล อำเภอ และจังหวัดทราบ
ผู้ประสานงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน อาจได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังกำหนด

บทที่ 4

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

การดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ในช่วงที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการศูนย์ฯ ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการและวิธีการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

กรมประชาสงเคราะห์จึงได้มอบหมายให้กองการสังคมสงเคราะห์เอกชน ดำเนินการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการข้าราชการของสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อระดมความคิด ค้นหายุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้เป็นองค์กรประชาชนที่สามารถให้บริการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

4.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้และปลูกจิตสำนึก

(1) พัฒนาข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการศูนย์ฯ และประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการ และวิธีการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน โดยการประชุม อบรม สัมมนา ตลอดจนการศึกษาดูงานศูนย์ฯ ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำรูปแบบ แนวทางที่ดี ไปใช้ในการดำเนินงาน

(2) ปลูกจิตสำนึกข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน รับผิดชอบต่อประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์

ให้เกิดการพัฒนาแก่ชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งเสริมสร้าง
คุณธรรม ความมีน้ำใจและการช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

4.2 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหาร

(1) การประชาสัมพันธ์

- จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ สร้าง
ความเข้าใจงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านแก่ประชาชนทั่วไป
- ส่งเสริมให้มีการคัดเลือกศูนย์สงเคราะห์ราษฎร
ประจำหมู่บ้านดีเด่น และประชาสัมพันธ์ให้เป็นศูนย์ฯ ตัวอย่าง

(2) การประสานงาน

- ส่งเสริมให้ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านเป็น
ศูนย์ประสานงานระหว่าง ภาครัฐ และ เอกชน ในการให้บริการทางสังคมแก่
ประชาชน
- ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งผู้ประสานงานศูนย์สงเคราะห์
ราษฎรประจำหมู่บ้าน ระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด
- ส่งเสริมให้มีการประสานงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล
ข่าวสารระหว่างศูนย์สงเคราะห์

(3) การสร้างเครือข่าย

- ส่งเสริมให้อาสาสมัครประชาสงเคราะห์สนับสนุน
การดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
- ส่งเสริมการจัดตั้งอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน เพื่อ
ให้การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน

(4) ติดตามประเมินผล การดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์
ราษฎรประจำหมู่บ้าน เป็นระยะ ๆ เพื่อช่วยในการแนะแนวทางการแก้ไข
ปัญหา

4.3 ยุทธศาสตร์การให้บริการ

(1) การให้บริการ

- สงเคราะห์ผู้ยากไร้และผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนอย่างทั่วถึง รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์
- ส่งเสริมการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวในชนบท
- จัดให้มีบริการแนะแนวการประกอบอาชีพ
- ส่งเสริมโครงการฝึกอบรมอาชีพในหมู่บ้าน
- ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม ในด้านอาชีพ/สังคม เพื่อให้เรียนรู้วิธีการทำงานแบบมีส่วนร่วม

(2) การจัดบริการ

- ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทและดำเนินกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยตรวจสอบว่าในหมู่บ้านยังขาดสวัสดิการสังคมด้านใดบ้าง โดยศึกษาจากข้อมูล จปฐ. กชช. 2 ค และข้อมูลสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือน (สสค.) แล้วจัดทำแผนและกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสวัสดิการสังคมในชุมชนแต่ละด้าน

4.4 ยุทธศาสตร์การจัดระบบข้อมูล

- เร่งรัดให้มีการจัดเก็บข้อมูล ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน
- จัดข้อมูลให้เป็นระบบ สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการให้บริการได้
- จัดตั้งเป็นศูนย์ข้อมูลด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมที่สามารถให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลเหล่านั้น